

ผ้าสะระบันกับการให้ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป จากอดีตสู่ปัจจุบัน¹

Saraban Cloth, the Changing of Meaning from the Past to Present.¹

สุพรรณษา รุรัักษ์^{2*}
Supansa Rurak^{2*}

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง “ผ้าสะระบัน: ความหมายและการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มผู้ชาวมุสลิมภาคกลาง กรณีศึกษาชมรมรักผ้าสะระบัน” โดยการสนับสนุนทุนอุดหนุนการศึกษาสำหรับผู้มีศักยภาพเข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีการศึกษา 2559 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

¹ This Research Article is Part of a Master's Thesis in Title “Saraban: Meanings and Changes among Central Thai Muslim in the case of Saraban-lovers Network”, By supporting educational grants for potential graduate students, Academic year 2016, Walailak University

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช 80161

² Master's Students, Master of Arts, Program in Southeast Asian Studies, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, 80161, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: haleemahnasrun3708@gmail.com

(Received: February 28, 2021; Revised: June 10, 2021; Accepted: June 11, 2021)

บทคัดย่อ

ผ้าสละหรือผ้าโพกศีรษะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของเครื่องแต่งกายของผู้ชายมุสลิม ซึ่งการให้ความหมายต่อผ้าสละนั้นมิได้หมายถึงเครื่องแต่งกายที่นำมาประดับร่างกายให้เกิดความสวยงามเท่านั้น แต่ผ้าสละยังถูกให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา บทความนี้มีจุดมุ่งหมายศึกษาการให้ความหมายต่อผ้าสละของผู้ชายมุสลิมไทยในอดีตและการให้ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ผลจากการศึกษาพบว่า ในอดีตผู้ชายมุสลิมไทยได้ให้ความหมายต่อผ้าสละบนในฐานะสัญลักษณ์ของผู้ที่ผ่านการประกอบพิธีฮัจญ์มาแล้ว เป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่มีความรู้และผู้นำทางด้านศาสนา แต่ภายหลังจากที่ชมรมคนรักผ้าสละก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2557 การให้ความหมายของผ้าสละบนก็เปลี่ยนแปลงไป โดยผ้าสละบนถูกให้ความหมายในฐานะขุนนะห์ของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) เป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่มีเกียรติ และเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชายมุสลิม จากการให้ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวส่งผลให้ผู้ชายมุสลิมไทยโดยเฉพาะในเขตภาคกลางหันมานิยมโพกผ้าสละบนกันมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ผ้าสละบน, ชมรมคนรักผ้าสละบน, ผู้ชายมุสลิมไทย

Abstract

Sarabans or headwear headdress is one of the Muslim man customs. However the Saraban not only is a headwear headdress for a beauty purpose but also has different meanings at different times. This article aims to study the meanings of sarabans of Thai Muslim men in the past and the changing meanings of the present. The study result revealed that in the past Thai Muslim man considered the headwear headdress as a symbol of passing the Hajj and a symbol of a knowledgeable or religious leader. However since A Club for Saraban Lovers founded in 2014, the meaning of sarabans has been changed. Sarabans have been considered as a Sunnah of Prophet Muhammad and a symbol of a Muslim man. The result of this changing influenced the Thai Muslim man concept, especially in the central region, and this made the sarabans become more popular.

Keywords: Saraban, A Club for Saraban Lovers, Thai Muslim Men

บทนำ

การศึกษา ผ้าสละบนกับการให้ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตสู่ปัจจุบัน ผู้วิจัยได้สำรวจและใช้แนวคิดเรื่องการให้ความหมาย เพื่อนำไปสู่ความพยายามที่จะทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์การหันมาโพกผ้าสละบนเพิ่มมากขึ้นของผู้ชายที่เป็นสมาชิกชมรมคนรักผ้าสละบนในเขตภาคกลางของไทย การปรับเปลี่ยนและการให้ความหมายผ้าสละบนในแต่ละช่วงเวลา โดยกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมการโพกผ้าสละบน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของชาวอาหรับที่เข้ามามีอิทธิพลต่อมุสลิมชายในเขตภาคกลางของประเทศไทย การโพกผ้าสละบนดังกล่าวมิได้เป็นแค่ผ้าที่ใช้โพกศีรษะในแง่ขององค์ประกอบหนึ่งของเครื่องแต่งกายเพียงอย่างเดียว แต่การโพกผ้าสละบนของกลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่ม

แต่ละพื้นที่ และแต่ละช่วงเวลาเป็นตัวแทนของสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมการโพกผ้าสระบันและการแทนสัญลักษณ์ของผ้าสระบัน ก็เพื่อต้องการนำไปสู่ความเข้าใจในการปรับเปลี่ยนความหมายของผ้าสระบันที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิมไทยในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งมีความแตกต่างกันผ่านการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ผ่านการตีความจากสัญลักษณ์ของมนุษย์ที่สร้างขึ้นมา ซึ่งเกียร์ซถือว่า สัญลักษณ์ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นคุณลักษณะ การกระทำ ความสัมพันธ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถสื่อแทนแนวคิด (Conception) ได้ แนวคิดดังกล่าวก็คือความหมายของสัญลักษณ์ และความหมายของสัญลักษณ์นั้นก็จะต้องเป็นส่วนรวม กล่าวคือ เมื่อมีกลุ่มคน ในสังคมหนึ่ง ใช้สัญลักษณ์บางอย่างเพื่อสื่อสารระหว่างกัน การให้ความหมายต่อสัญลักษณ์นั้นก็จะเป็นที่เข้าใจกันของคนนั้นในสังคมนั้น ๆ ว่าต้องการสื่อสารอะไรผ่านสัญลักษณ์ดังกล่าว [1]

โรลันด์ บาร์ธ (Roland Barthes) นักเขียนชาวฝรั่งเศสได้เสนอแนวคิดผ่านมุมมองของนักคิดลัทธิโครงสร้างนิยมของ Levi-Strauss ในประเด็นของการบริโภคสัญลักษณ์และการให้ความหมายกับสัญลักษณ์นั้น ๆ บาร์ธ เสนอว่า การพิจารณาวัฒนธรรมในแง่มุมต่าง ๆ นั้นพบว่า มักจะมีความหมายที่หลากหลายเสมอ หรือที่เรียกว่า ความพหุแห่งความหมาย (Polysemic) อาทิ ตุ๊กตาบาร์บี้ (Barbie) ที่หมายถึงของเล่นเด็กที่มีรสนิยมที่ดีซึ่งมักจะมาจากชนชั้นกลางถึงชนชั้นสูง แต่ตุ๊กตาบาร์บี้ยังมีความหมายอื่นที่แอบแฝงอยู่ ดังเช่น การสะท้อนถึงค่านิยมด้านความงามและรูปร่างที่ดีของผู้หญิง หรือการสะท้อนผ่านเรื่องอัตลักษณ์ของชนชาติต่าง ๆ เนื่องจากตุ๊กตาบาร์บี้จะถูกสร้างขึ้นมาจากเส้นผมจะมีลักษณะและสีต่าง ๆ ที่เหมือนกับเส้นผมของชนชาติต่าง ๆ ในโลกที่มีความแตกต่างกันออกไป และบาร์ธยังเชื่อว่า สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในสังคมจะสร้างความหมายใหม่ ๆ ที่ซ้อนทับกันเป็นชั้น ๆ (layering) จนกระทั่ง กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งอุดมการณ์ที่แอบแฝงอยู่ในโครงสร้างส่วนลึกของสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ [2]

ผ้าโพกศีรษะหรือมุสลิมในประเทศไทยเรียกว่า ผ้าสระบัน เป็นวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวอาหรับ ซึ่งเริ่มปรากฏให้เห็นในประเทศไทยพร้อมกับการเข้ามาของศาสนาอิสลามนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ผ่านกลุ่มพ่อค้าชาวอาหรับเปอร์เซีย [3] ผ้าสระบันได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการแต่งกายของผู้ชายมุสลิมไทยนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และต่อมาเมื่อ เจกอะหมัด ได้รับตำแหน่งเป็นจุฬาราชมนตรีคนแรกของประเทศไทย ซึ่งเขาได้ทำหน้าที่เก็บภาษีสินค้าเข้าออก ดูแลการเดินทางเรือสินค้าต่าง ๆ ในระหว่างประเทศ และรวมไปถึงดูแลกิจการงานต่าง ๆ ด้านศาสนาอิสลามในประเทศไทยด้วย [4] หนึ่งในนั้นคือ การจัดการเรื่องการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ของชาวไทยมุสลิม เมื่อชาวมุสลิมไทยเริ่มมีการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบียผ่านก็ได้นำเอาผ้าสระบันกลับมายังประเทศไทยด้วย แต่ผ้าสระบันในขณะนั้นยังมิได้รับความนิยมนอกจากทั่วไปมากนัก ส่วนใหญ่คนที่โพกผ้าสระบันมักจะเป็นฮัจญ์ โตะครู ผู้รู้ และผู้นำทางศาสนา ซึ่งการโพกผ้าสระบันที่จำกัดเฉพาะกลุ่มคนเช่นนี้ถือปฏิบัติกันมาตลอดจนกระทั่งเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา ความนิยมของผ้าสระบันก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเห็นได้ชัดจากการโพกผ้าสระบันของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะของสังคมมุสลิมแถบภาคกลางของประเทศไทย

การโพกผ้าสระบันของผู้ชายมุสลิมไทยในอดีตและปัจจุบันมีการให้คุณค่าและความหมายต่อผ้าสระบันที่แตกต่างกันออกไป ดังที่ งานเขียนเรื่อง รสนิยม: ภาษาในสังคมไทยยุคบริโภคนิยมของ สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ [5] ได้พูดถึงการสื่อความหมายผ่านการบริโภคเครื่องแต่งกาย โดยสมรักษ์ได้กล่าวว่า

ผู้บริโภคสินค้าจะสร้างความหมายใหม่แก่สินค้าที่ตนซื้อ มา โดยไม่ได้ยึดจากความหมายเดิมของสินค้าที่สังคมสร้างมันขึ้นมา แม้ว่า สินค้าบริโภคจะสามารถส่งผ่านและสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมได้ แต่ในยุคปัจจุบันความหมายนั้นได้เลื่อนไหลออกไปหลายอย่าง อันเนื่องมาจากนักออกแบบ ผู้ผลิต นักโฆษณา และตัวผู้บริโภค ซึ่งได้ให้ความหมายที่หลากหลายแก่สินค้าบริโภคชนิดเดียวกัน โดยบางครั้งการที่นักออกแบบหรือคนที่ผลิตสินค้าต้องการสื่อความหมายให้กับสินค้าที่ถูกผลิตขึ้นมานั้นอย่างหนึ่ง แต่ผู้ที่บริโภคสินค้านั้นเมื่อนำไปใช้อาจจะรับความหมายตามหรือสร้างความหมายอีกอย่างหนึ่งแก่ตัวสินค้าตามตัวตนของแต่ละบุคคล

การให้ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปต่อผ้าสะระบัน ส่งผลให้ผู้ชายมุสลิมไทยในภาคกลางหันมานิยมใช้ผ้าสะระบันกันมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ผ้าสะระบันจึงกลายเป็นเครื่องแต่งกายของผู้ชายมุสลิมทั่วไปโดยมิได้ถูกจำกัดไว้เฉพาะกลุ่มคนเฉพาะในอดีต ซึ่งการเกิดขึ้นของชมรมคนรักผ้าสะระบันถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความหมายของผ้าสะระบันในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป การให้ความหมายต่อผ้าสะระบันในอดีตถูกยึดโยงอยู่กับการแบ่งสถานะของชนชั้นทางสังคม แต่ในปัจจุบันความหมายของผ้าสะระบันถูกนำเข้าสู่การฟื้นฟูตามหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม ทำให้ผ้าสะระบันมิใช่เครื่องแต่งกายของเฉพาะกลุ่มคนอีกต่อไป แต่เป็นเครื่องแต่งกายที่ผู้ชายมุสลิมทุกคนล้วนสามารถนำมาพอกในพื้นในที่สาธารณะได้ทุกคน

บทความชิ้นนี้ผู้วิจัยได้เลือกเอาแนวคิดการให้ความหมาย (Meanings) มาเป็นฐานในการวิเคราะห์ โดยจะเน้นในแนวคิดของนักคิดที่ชื่อว่า คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) เป็นนักคิดที่มองการให้ความหมายผ่านมิติของวัฒนธรรม และแนวคิดของ โรลันด์ บาร์ท (Roland Barthes) เรื่องการบริโภคสัญลักษณ์ และการให้ความหมายสัญลักษณ์ในทางวัฒนธรรม ซึ่งผ้าสะระบันถือเป็นสัญลักษณ์การแต่งกายทางวัฒนธรรมของผู้ชายมุสลิมในประเทศไทย โดยการค้นหาความหมายของผ้าสะระบันที่มีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา บริบททางสังคมในอดีตที่เปลี่ยนแปลงและแตกต่างไปจากบริบททางสังคมในปัจจุบันส่งผลให้ความหมายของผ้าสะระบันนั้นเปลี่ยนแปลงไป และสำหรับงานที่เกี่ยวข้องกับผ้าสะระบัน ผู้วิจัยพบว่า ในประเทศไทยแทบจะไม่มีงานชิ้นไหนที่ศึกษาเกี่ยวกับผ้าสะระบันโดยตรงเลยแม้แต่ชิ้นเดียว จะมีก็แต่งานที่ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายของผู้ชายมุสลิมซึ่งพูดถึงผ้าสะระบันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้างานที่เกี่ยวข้องจากต่างประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซียและมาเลเซีย แต่งานส่วนใหญ่ก็ยังพูดถึงผ้าสะระบันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบททางศาสนาเป็นหลัก ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับผ้าสะระบันในมิติที่เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมยังคงมีน้อย ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาในประเด็นดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายต่อผ้าสะระบันของผู้ชายมุสลิมไทยในอดีต และ
2. เพื่อศึกษาการให้ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปของผ้าสะระบันในปัจจุบัน

ระเบียบวิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยเลือกวิธีการสังเกตในฐานะผู้ชายผ้าสะระบันเป็นระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่ เดือน มีนาคม 2562- เดือนมีนาคม 2563 เพื่อสังเกตการณ์การซื้อขายผ้าสะระบัน ความเคลื่อนไหวในกลุ่มชมรมคนรักผ้าสะระบันผ่านเฟซบุ๊ก และได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในเขตภาคกลางของไทยเป็นระยะเวลา 5 วัน เพื่อสังเกตสภาพสังคม ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของผู้ชายมุสลิมไทยในเขตภาคกลาง และได้พูดคุย สัมภาษณ์กลุ่มคนที่สะสมผ้าสะระบันและนิยมการใช้ผ้าสะระบันในชีวิตประจำวันผ่านทางโทรศัพท์ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ

ผู้นิยมและใช้ผ้าสละระบันจำนวน 7 คน กลุ่มนักสะสมผ้าสละระบันจำนวน 4 คน กลุ่มผู้ดูแลชมรมคนรักผ้าสละระบันจำนวน 3 คน และกลุ่มผู้ค้าผ้าสละระบันจำนวน 3 คน กลุ่มเป้าหมายจะเป็นสมาชิกของชมรมคนรักผ้าสละระบันที่อาศัยอยู่ในเขตภาคกลางของประเทศไทย และมีบางส่วนที่มีได้ออยู่ในภาคกลางแต่เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่องานชิ้นนี้ ซึ่งสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกของชมรมคนรักผ้าสละระบันเนื่องจากเป็นชมรมที่ก่อตั้งขึ้นในเขตภาคกลาง เป็นพื้นที่ที่มีนักสะสมผ้าสละระบันโบราณเป็นจำนวนมาก ทำให้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับผ้าสละระบันถูกส่งสมอยู่ในพื้นที่เหล่านั้นอย่างช้านาน อีกทั้งปรากฏการณ์การโพกผ้าสละระบันที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิมไทยในเขตภาคกลางก็มีความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดนับตั้งแต่ชมรมคนรักผ้าสละระบันถูกก่อตั้งขึ้นมาใน พ.ศ. 2557

ผลการศึกษา

ผ้าสละระบันหรือผ้าโพกศีรษะเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชนต่าง ๆ ในโลกมาอย่างน้อย 3,000 ปีมาแล้ว ถึงแม้จะไม่ชัดเจนว่าถือกำเนิดขึ้นมาจากที่ไหน แต่มันมีมานานก่อนที่จะกำเนิดศาสนาคริสต์และอิสลาม โดยในพันธสัญญาเดิมมีการอ้างอิงถึงผ้าโพกศีรษะที่สวมใส่โดยโมเสสที่เป็นสัญลักษณ์แสดงสถานะของท่านในฐานะศาสดาพยากรณ์และการมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ สำหรับในเอเชียใต้ผ้าโพกศีรษะถูกสวมใส่โดยกลุ่มคนต่าง ๆ จำนวนมากด้วยหลากหลายเหตุผล ตัวอย่างเช่น เศรษฐีสวมผ้าโพกศีรษะพร้อมประดับด้วยเพชรพลอยอย่างประณีตซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการมีอำนาจบารมีและชาติตระกูล ในทำนองเดียวกัน ชาวฮินดู วรณะสูงสวมผ้าโพกศีรษะเพื่อแยกความแตกต่างของตัวเองจากวรรณะล่าง ในขณะที่ ผู้ชายจากแถบทะเลทรายและในชนบทที่เป็นเกษตรกรได้สวมผ้าโพกศีรษะเพื่อป้องกันตนเองจากฝุ่นและความร้อน มีผู้ชายบางคนมีการแลกเปลี่ยนผ้าโพกศีรษะกันเพื่อแสดงถึงความเคารพและการต้อนรับที่ดีในการติดต่อหรือการทำข้อตกลงบางอย่างร่วมกัน หรือผ้าโพกศีรษะอาจจะสวมใส่โดยสมาชิกผู้ชายของฝ่ายเจ้าสาวในงานแต่งงานของชาวฮินดู อีกทั้ง ผ้าโพกศีรษะยังถูกนำมาใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องทางการเมือง [6] ดังเช่น การโพกศีรษะด้วยผ้าสีขาวสลัดำของชาวปาเลสไตน์เป็นการให้ความหมายที่แสดงถึงสัญลักษณ์ของขบวนการปลดปล่อยปาเลสไตน์ (Palestine Liberation Organization) และยังเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองของชาวปาเลสไตน์ [7]

ในอดีตการโพกศีรษะของผู้ชายมีได้คำนึงถึงเรื่องของศาสนา แต่เป็นการโพกโดยเหตุผลในด้านการป้องกันภัยจากธรรมชาติเพื่อความปลอดภัยของศีรษะ หรือในบางวัฒนธรรมการโพกศีรษะก็เป็นลักษณะการแต่งกายเฉพาะของชนชั้นสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระดับชนชั้นขุนนาง เพื่อแสดงถึงอำนาจ ชนชั้น และสถานะทางสังคมที่เหนือกว่า [8] ดังเช่น ในสังคมของมุสลิมนิกายชีอะห์ได้อ้างถึงเหตุการณ์ที่ท่านศาสดามูฮัมหมัด (ซ.ล.) ได้แต่งตั้งท่านอาลีเป็นผู้สืบทอดในตำแหน่งผู้นำมุสลิม ซึ่งในขณะนั้น ท่านศาสดาได้ใช้ผ้าโพกบนศีรษะของท่านอาลี ซึ่งแน่นอนว่าย่อมเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงเกียรติยศและอำนาจของความเป็นผู้นำ [9] หรือในยุคแรก ๆ ของการปกครองออตโตมัน ได้มีการสวมหมวกเพื่อเป็นเครื่องหมายของสถานะทางสังคม และวัฒนธรรมดังกล่าวถูกเพิ่มด้วยกับการใช้ผ้าโพกบนศีรษะทั้งกับผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งการสวมหมวกและโพกผ้าบนศีรษะของชาวเติร์กดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการพัฒนาแฟชั่นการแต่งกายในยุโรปในช่วง ค.ศ. 1380- 1580 และผ้าโพกศีรษะที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ดั้งเดิมของชาวมุสลิมก็ได้แพร่กระจายไปยังยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 12 -15 โดยผ่านทางการค้ากับชาวยุโรป ซึ่งศูนย์กลางทางการค้าของชาวยุโรปในช่วงนั้นอยู่ที่ประเทศอียิปต์ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของมัมลุกส์ (ราชวงศ์ที่ปกครองโดยชาวเติร์ก ที่มาจากทาสที่เป็นทหาร และเข้ารับอิสลามในภายหลัง) และหมวกที่มัมลุกส์สวมใส่ก็มีความคล้ายคลึงกับผ้าโพกศีรษะนั่นเอง [10]

นอกจากนั้นแล้ว การโปกศรีษะยังเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายของหลายศาสนาที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะศาสนาอิสลาม เช่น คริสต์ ซิกข์ และฮินดู ล้วนมีการโปกศรีษะซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยในบางศาสนาการโปกศรีษะของผู้ชายถือเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องปฏิบัติ ดังเช่น ศาสนาซิกข์ ซึ่ง Atwood ได้พูดถึงชายคนหนึ่งในงานเขียนของเขาเกี่ยวกับการโปกศรีษะในพื้นที่สาธารณะของชายผู้ที่นับถือศาสนาซิกข์ โดยชายผู้นี้มีความเชื่อว่า ผ้าโปกศรีษะเป็นส่วนหนึ่งทางอัตลักษณ์ของศาสนาซิกข์ ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากศาสนาได้ ชายจะไม่ถูกนับว่าเป็นชาวซิกข์ หากปราศจากผ้าโปกศรีษะ การเปิดผ้าโปกศรีษะและเผยให้เห็นหัวเปล่าในพื้นที่สาธารณะถือเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจและน่าละอายอย่างยิ่ง [11]

ผ้าโปกศรีษะเริ่มนำมาใช้ในศาสนาซิกข์ตั้งแต่มีการเผยแพร่ศาสนาซิกข์อย่างเป็นทางการในเอเชียใต้ ค.ศ. 1699 ซึ่งการโปกศรีษะถือเป็นการปฏิบัติที่สูงส่ง และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นพี่น้องในหมู่ชาวซิกข์ ดังนั้น ชาวซิกข์จึงมีวันแห่งผ้าโปกศรีษะ (Hari Serban) เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่ประชาชนชาวซิกข์เกี่ยวกับอัตลักษณ์การโปกศรีษะของพวกเขา นอกจากนี้ ผ้าโปกศรีษะยังกลายเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความแตกต่างของชาวซิกข์จากชนชาติอื่น ๆ ของอินเดีย และการโปกศรีษะของชาวซิกข์นั้นสามารถปฏิบัติได้ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงอายุและเพศ อย่างไรก็ตาม การโปกศรีษะดังกล่าวก็มีเชื่อว่าชาวซิกข์ทุกคนจะสามารถปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการใช้ผ้าโปกศรีษะของพวกเขา [12]

สำหรับชาวอินเดียมักจะสวมผ้าโปกศรีษะในหลากหลายรูปแบบ เนื่องจากเป็นแฟชั่นดั้งเดิมของพวกเขา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อ ปากรี (Pagri) บางครั้งผู้ชายอินเดียใช้ผ้าโปกศรีษะเพื่อแสดงสถานะทางสังคม วรรณะ อาชีพ และเป็นเครื่องหมายทางศาสนา ผ้าโปกศรีษะถือเป็นอัตลักษณ์ของชาวอินเดียที่ต้องรักษาเอาไว้และถือเป็นความภาคภูมิใจของพวกเขาที่มีผ้าโปกศรีษะในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งบางส่วนของรูปแบบผ้าโปกศรีษะในอินเดียนั้นมีความซับซ้อนของผ้าที่มีความหรูหราและตกแต่งด้วยเครื่องประดับที่ไม่เหมือนใคร [10]

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการโปกศรีษะจะเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายของคนหลากหลายกลุ่มและหลากหลายศาสนา แต่การให้ความหมายต่อโปกศรีษะของชาวอเมริกันกลับมองว่า เป็นสัญลักษณ์ของความรุนแรงและการก่อการร้าย ดังเช่น ในงานเขียนของ โกฮิลและดาวิเนอร์ [6] ได้ศึกษาเกี่ยวกับผ้าโปกศรีษะของชาวซิกข์ที่ท้าทายความศรัทธาของพวกเขาหลังเหตุการณ์ 9/11 (เครื่องบินชนตึกเวิลด์เทรด) ซึ่งในบทความนี้ โกฮิลและดาวิเนอร์ ได้พูดถึงผลกระทบของชาวซิกข์ที่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกา ภายหลังจากที่เกิดเหตุการณ์ 9/11 อุซามา บินลาดีน ถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ความรุนแรงครั้งนี้ ภาพของอุซามา บินลาดีน คือ ผู้ชายที่มีเคราและโปกศรีษะ ดังนั้น เมื่อผู้ชายชาวซิกข์ที่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาซึ่งได้โปกศรีษะมีลักษณะคล้ายกับอุซามา บินลาดีน จึงทำให้ชาวซิกข์ที่โปกศรีษะดังกล่าวถูกสังหาร ถูกแทง ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกคุกคามทางวาจา ถูกเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงาน และถูกปฏิเสธในสถานที่พักสาธารณะ เนื่องจากการโปกศรีษะของชาวซิกข์ทำให้ถูกชาวอเมริกันมองว่า เป็นพวกเดียวกับผู้ก่อการร้าย ฉะนั้น ผ้าโปกศรีษะในความหมายของชาวอเมริกัน คือ สัญลักษณ์ของการก่อการร้าย เป็นภาพตัวแทนของผู้ที่สร้างความรุนแรงในประเทศของเขา แม้ว่าอุซามา บินลาดีน จะโปกศรีษะในฐานะที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ชาวซิกข์ที่โปกศรีษะเช่นเดียวกับบินลาดีน ก็ถูกเหมารวมว่า เป็นผู้ก่อการร้ายโดยที่ไม่ได้ถูกแยกแยะในประเด็นของการนับถือศาสนา แต่กลับถูกแยกแยะในภาพของการแต่งกายผ่านผ้าโปกศรีษะที่ปรากฏในพื้นที่สาธารณะ

ภาพที่ 1 ลักษณะและลวดลายของผ้าสะระบัน

สำหรับบทความชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการให้ความหมายต่อผ้าสะระบันของผู้ชายมุสลิมไทยในเขตภาคกลาง โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลา ได้แก่ 1.) การให้ความหมายผ้าสะระบันก่อนการก่อตั้งชมรมคนรักผ้าสะระบันใน พ.ศ. 2557 และ 2.) การให้ความหมายผ้าสะระบันหลังการก่อตั้งชมรมคนรักผ้าสะระบันใน พ.ศ. 2557 จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกการก่อตั้งชมรมคนรักผ้าสะระบันเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความหมายของผ้าสะระบันเปลี่ยนไป เนื่องจากชมรมถูกก่อตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการให้ผู้ชายมุสลิม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ได้รู้จักกับผ้าสะระบันและหันมาสวมใส่ผ้าสะระบันตามแนวทางของท่านศาสดา มูฮัมหมัด (ช.ล.) และเพื่อต้องการเป็นศูนย์กลางในรวบรวมกลุ่มคนที่มีความนิยมชมชอบในผ้าสะระบันให้มาแลกเปลี่ยนความรู้ ความเคลื่อนไหว และการค้าขายผ้าสะระบัน ชมรมถูกก่อตั้งผ่านสื่อออนไลน์เฟซบุ๊ก โดย นายสุเมธ มากผาสุก ซึ่งได้เปิดบะลาห์ (สถานที่สำหรับสอนศาสนา) ที่บ้านกรรยาของเขา ความชอบในผ้าสะระบันของเขาทำให้มีความรู้สึอยากให้เด็ก ๆ เยาวชนมุสลิมที่มาเรียนที่บะลาห์ได้โพกผ้าสะระบันด้วย เขาจึงสร้างกลุ่มชมรมขึ้นมาเพื่อให้เด็ก ๆ เยาวชนเหล่านี้สามารถเข้าถึงผ้าสะระบันได้ ภายหลังจากชมรมก่อตั้งขึ้นในสื่อออนไลน์เฟซบุ๊ก สมาชิกของชมรมในช่วงแรก ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นครูบาอาจารย์ที่สอนอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง และมีการขับเคลื่อนชมรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกจัดขึ้นในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย โดยเฉพาะ ตามงานต่าง ๆ เช่น งานโรงเรียน งานมัสยิด และกุศลด้านศาสนา เป็นต้น โดยกิจกรรมที่ทางชมรมจัดขึ้น ได้แก่ การให้สมาชิกของชมรมเชิญชวนคนที่รู้จักให้หันมาโพกผ้าสะระบัน มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผ้าสะระบันผ่านการจัดบูธของชมรมตามงานกุศลต่าง ๆ มีกิจกรรมการประกวดการโพกผ้าสะระบันบนเวทีในงานกุศล และจัดงานพบปะสมาชิกของชมรมประจำปีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้แก่สมาชิกของชมรมทั้งที่เคยรู้จักและไม่รู้จักกันมาก่อนให้เชื่อมสัมพันธ์กันในฐานะผู้ชายที่ชื่นชอบในการโพกผ้าสะระบันเหมือนกัน ซึ่งการขับเคลื่อนงานของชมรมดังกล่าวส่งผลให้ผู้ชายมุสลิมในเขตภาคกลางหันมาสนใจผ้าสะระบันมากขึ้น ฉะนั้น ชมรมคนรักผ้าสะระบันจึงเปรียบเสมือนจุดเปลี่ยนที่ทำให้ความหมายของผ้าสะระบันในพื้นที่ภาคกลางเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการให้ความหมายของผ้าสะระบัน หมายถึง การที่ผู้ชายมุสลิมไทยในเขตภาคกลางที่สวมใส่ผ้าสะระบันได้ให้ความหมายแก่ผ้าสะระบันที่มากกว่าเป็นเพียงเครื่องแต่งกายชนิดหนึ่งเท่านั้น ซึ่งผ้าสะระบันถูกให้ความหมายที่หลากหลายแตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นิยมใช้ผ้าสะระบัน ต่างให้ความหมายกับผ้าสะระบันทั้งที่เหมือนกัน และแตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

1. การให้ความหมายผ้าสระระบันก่อนการก่อตั้งชมรมคนรักผ้าสระระบันใน พ.ศ. 2557

1.1 ผ้าสระระบันในฐานะสัญลักษณ์ของฮัจญ์

ในอดีต การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ของมุสลิมชาวไทยต้องเดินทางไปด้วยเรือใบดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ซึ่งการเดินทางด้วยเรือนั้นมีความยากลำบากเป็นอย่างยิ่ง ต้องใช้ความพยายามและความอดทนอย่างมากสำหรับผู้ที่ตั้งใจจะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ในสมัยก่อน เพราะการเดินทางด้วยเรือต้องใช้เวลาค่อนข้างนานกว่าจะถึงประเทศซาอุดีอาระเบีย ต้องใช้ชีวิต กิน นอน อยู่บนอย่างยากลำบาก และการเดินทางด้วยเรือก็มีความเสี่ยงต่อการเกิดเรืออัปปางกลางทะเลในระหว่างการเดินทางได้ ฉะนั้น คนที่มีความตั้งใจเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ในอดีตจึงเปรียบเสมือนการเดินทางจากบ้านเกิด อำลาญาติพี่น้องต่าง ๆ ซึ่งมีอาจรู้ว่าการเดินทางจากไปครั้งนั้นจะทำให้มีโอกาสเดินทางกลับมาเยือนบ้านเกิดอีกหรือไม่ เพราะบางคนเดินทางไปแล้วก็อาจจะเสียชีวิตในระหว่างทาง บางคนไปถึงเมืองมักกะห์ก็อาจจะพลัดหลงกับกลุ่มคณะคนไทยที่เดินทางไปด้วยกันก็อาจจะทำให้ต้องอาศัยอยู่ในซาอุดีอาระเบียโดยไม่สามารถเดินทางกลับบ้านเกิดได้ คนที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ในยุคนั้นจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสี่ยงต่อชีวิตตลอดระยะเวลาในการเดินทาง แต่กระนั้นมุสลิมหลายคนก็มีความมุ่งมั่นที่จะเดินทางไปยังเมืองมักกะห์ซึ่งเป็นเมืองศักดิ์สิทธิ์ของชาวมุสลิมให้จงได้ เพียงเพื่อแสวงหาความพึงพอใจต่ออัลลอฮ์ และได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติครบถ้วนตามที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้

ความยากลำบากในการเดินทางไปทำฮัจญ์ของมุสลิมในอดีตข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การที่มุสลิมคนหนึ่งจะสามารถเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะนอกจากจะต้องเก็บเงินเป็นจำนวนมากเพื่อใช้จ่ายตลอดระยะเวลาการเดินทางแล้ว ยังต้องเป็นบุคคลที่มีร่างกายที่แข็งแรง มีพลังกำลังพอที่จะอดทนต่อการเดินทางที่ยากลำบากได้ ฉะนั้น คนที่มีโอกาสและมีความสามารถเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ได้ในอดีตจึงถือว่าเป็นบุคคลที่โชคดี เป็นบุคคลที่ถูกเลือกจากพระเจ้าให้เดินทางไปยังแผ่นดินอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งภายหลังจากการเดินทางกลับมาและได้โพกผ้าสระระบันไว้บนศีรษะเพื่อแสดงให้บุคคลทั่วไปรับรู้ได้ว่า เขาได้ผ่านการประกอบพิธีฮัจญ์มาแล้ว ผ้าสระระบันในอดีตจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของคนที่เคยผ่านการประกอบพิธีฮัจญ์มา หรือที่ถูกรเรียกว่า ฮัจญ์ ซึ่งบุคคลที่ยังไม่เคยผ่านการประกอบพิธีฮัจญ์มาจึงไม่กล้าที่จะโพกผ้าสระระบันในพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากถือว่าผ้าสระระบันไม่ใช่เครื่องแต่งกายสำหรับตน แต่อาจจะมีความหมายที่โพกผ้าสระระบันในขณะละหมาดที่บ้านของตน และผ้าสระระบันดังกล่าวก็เป็นเพียงผ้าธรรมดาที่มีได้มีราคาแพงมากนัก และส่วนใหญ่ก็มักจะได้มาจากญาติพี่น้องที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์และซื้อผ้าสระระบันมาเป็นของฝาก

1.2 ผ้าสระระบันในฐานะสัญลักษณ์ของผู้รู้และผู้นำทางด้านศาสนา

ในอดีต การเดินทางไปศึกษาต่อของชาวมุสลิมไทยในประเทศอาหรับหรือประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย เป็นต้น หรือแม้กระทั่ง ในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ซึ่งมีสถาบันปอเนาะหลายปอเนาะ ส่วนใหญ่การศึกษาแต่ละครั้งต้องใช้ระยะเวลามากกว่าสิบปี ต้องใช้ความอดทนและความเพียรพยายามในการทำมาหากินและหาเงินส่งเสีย เนื่องจากหนังสือที่ใช้ศึกษาเป็นหนังสือที่เป็นภาษาอาหรับหรือภาษามลายูแทบทั้งสิ้น ทำให้การศึกษาแต่ละคนต้องใช้เวลาในการศึกษาที่ยาวนาน ต้องใช้ความอดทนที่สูง และยิ่งนักศึกษาที่เดินทางไปเล่าเรียนในแถบตะวันออกกลางยิ่งต้องใช้ความอดทนและมุ่งมั่นในการเรียน ต้องเรียนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และชัดเจน จึงจะสามารถเดินทางกลับมายังประเทศไทยได้ ฉะนั้น นักศึกษาที่เดินทางไปยังประเทศแถบตะวันออกกลางจึงได้รับอิทธิพลการแต่งกายแบบชาวอาหรับ มีการโพกผ้าสระระบันและใส่เสื้อผ้าแบบชาวอาหรับ ในขณะที่ เดินทางกลับมาประเทศไทย การแต่งกายแบบชาวอาหรับ

โดยเฉพาะ การโพกผ้าสระระบันจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของนักศึกษาที่เคยเดินทางไปศึกษาต่างประเทศ และพวกเขากลับมายังประเทศไทยในฐานะผู้รู้ ผู้ที่สามารถนำความรู้มาสอนแก่คนในชุมชน และเป็นผู้นำทางด้านศาสนาได้ ผ้าสระระบันจึงกลายเป็นองค์ประกอบหนึ่งของเครื่องแต่งกายที่จำกัดเฉพาะไว้สำหรับผู้รู้ ผู้นำศาสนา และผู้ที่ป็นฮัจญ์

ตั้งทำงานของ นาจีเยห์ [13] ได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการปิดศีรษะในอินโดนีเซีย ซึ่งงานชิ้นนี้นาจีเยห์มิได้ศึกษาเกี่ยวกับผ้าสระระบันโดยตรง แต่ในตอนหนึ่งของงานชิ้นนี้ได้มีการกล่าวถึงผ้าสระระบันว่า การใช้ผ้าสระระบันโพกศีรษะในอินโดนีเซียถือเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของผู้ที่มีความรู้ทางด้านศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี โดยคนที่สามารถจะโพกผ้าสระระบันได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นนักวิชาการทางศาสนา หรืออย่างน้อยก็เป็นคนที่ผ่านการประพิธีฮัจญ์มาแล้วและเป็นคนที่มีตัวตนในชุมชนของเขา คนทั่วไปจะมองว่า เขาเปรียบเสมือนที่พึ่งพาทางจิตใจ เมื่อมีปัญหาใด ๆ ก็มักจะไปหาบุคคลที่สวมผ้าสระระบัน เนื่องจากปฏิบัติตัวที่ดีของพวกเขากลุ่มคนเหล่านี้จะกลายเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งคนในชุมชนจะให้เกียรติให้ความเชื่อถือและจะมีความสุขใจ หมดความกังวลทุกครั้งที่ได้ฟังคำแนะนำต่าง ๆ จากคนที่โพกผ้าสระระบัน และสำหรับการโพกผ้าสระระบันสำหรับคนธรรมดาทั่วไปนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตสำหรับคนอินโดนีเซีย และเป็นสิ่งที่แปลกประหลาดจนอาจทำให้ผู้อื่นหัวเราะเยาะเมื่อพบเห็นคนธรรมดาทั่วไปที่ไม่ได้มีคุณสมบัติเหล่านี้โพกผ้าสระระบัน

สำหรับในประเทศไทยในอดีต ผ้าสระระบันถูกให้ความหมายว่า เป็นสัญลักษณ์ของผู้รู้และผู้นำทางด้านศาสนาเช่นเดียวกัน และคนทั่วไปก็มักล้าที่จะโพกผ้าศีรษะในพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากจะถูกผู้อื่นมองว่าเขาเป็นผู้รู้หรือผู้นำศาสนา และอาจจะถูกเชื่อเชิญให้เป็นผู้นำปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาในด้านต่าง ๆ เช่น นำละหมาด นำบทสวดขอพรต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาสามารถทำได้ ฉะนั้น ผ้าสระระบันจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่แทนองค์ความรู้ของคน ๆ หนึ่งว่า มีมากน้อยเพียงใด เปรียบดังใบปริญญาของผู้รู้ในยุคปัจจุบัน ซึ่งผู้รู้ในสมัยก่อนมักจะใช้ผ้าสระระบันเพียงผืนเดียว หากใครที่ใช้สองผืน นั้นแสดงว่า ความรู้ของเขานั้นต้องมากมายมหาศาลดังที่ อับดุลการิม ดอเลาะมาน [14] หนึ่งในนักสะสมผ้าสระระบันโบราณได้เล่าว่า

“คนสมัยก่อนที่ใช้ผ้าสระระบัน คือ คนที่เป็นโต๊ะครูอย่างเดียวเลย และหากใช้สองผืนทั้งโพกทั้งพาดนั้นแสดงว่าคนนั้นอาเล็ม (มีความรู้) มาก ๆ แล้ว มันเป็นเครื่องบ่งบอกระดับความรู้ของคนที่ใช้ว่าถ้าหากมากกว่าหนึ่งผืน คน ๆ นั้นต้องเป็นระดับอุลามากแล้ว และผมเคยถามโต๊ะครูเมื่อก่อน เขาบอกว่าใช้แค่ผืนเดียวก็พอแล้ว เพราะเดี๋ยวมันจะเกินความรู้ของเราไป คนเมื่อก่อนไม่มีใบปริญญา ผ้าสระระบันจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของระดับความรู้ของคน ๆ หนึ่งว่ามีความรู้มากแค่ไหน”

แต่สำหรับปัจจุบันแล้ว แม้ผ้าสระระบันจะยังคงเป็นสัญลักษณ์ของผู้รู้ แต่บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้มีความรู้มากมายนักกลับใช้ผ้าสระระบันเป็นเครื่องมือในการทำให้ตนเองถูกสังคมภายนอกมองว่าเป็นผู้รู้ ผู้ที่เคร่งครัดทางศาสนา ดังเช่นที่ บังตอฟา [15] กล่าวว่า

“ความรู้สึกเราเองตอนนี้นั้นมันกลายเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการแต่งกายของเราไปแล้ว เพราะตัวผมเวลาไปงานไหนแล้วไม่ได้โพกสระระบันก็จะโดนดิวว่า อ้าว ทำไมวันนี้มาอย่างนี้ ตอนนี้นั้นมันกลายเป็นองค์ประกอบของผมไปแล้ว แล้วมันก็เป็นอีกหนึ่งสัญลักษณ์ของผู้ที่มีความรู้ ถึงแม้ว่าตัวผมจะไม่ได้มีความรู้ก็เถอะ แต่การโพกสระระบันแล้วมันจะเกิดการวาระห์ (ดูเหมือนผู้รู้) ทำให้ดูดีไปอีกแบบหนึ่ง คนเชื่อเชิญจะไปพูดไปอ่านไปสอนไปอะไรมันก็ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ เกิดความสวยงาม”

ฉะนั้น แม้ว่าในอดีตและปัจจุบัน การแทนผ้าสะระบันว่า เป็นเครื่องหมายของผู้หรือผู้นำศาสนา จะยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไป แต่สิ่งที่เปลี่ยนไป คือ การให้ความหมายของคนบางกลุ่มที่คิดว่าผ้าสะระบันที่เขาพก อยู่บนศีรษะจะทำให้เขาถูกสังคมมองว่าเป็นผู้รู้ ทั้งที่ในความเป็นจริงเขาอาจจะเป็นเพียงคนธรรมดาคนหนึ่งเท่านั้น

ภาพ 2 ลักษณะการพกผ้าสะระบัน

2. การให้ความหมายผ้าสะระบันหลังการก่อตั้งชมรมคนรักผ้าสะระบันใน พ.ศ. 2557 จนกระทั่งปัจจุบัน

2.1 ผ้าสะระบันในฐานะสุนนะห์ของท่านนบี Muhammad (ซ.ล.)

ในปัจจุบัน การให้ความหมายของผ้าสะระบันนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป โดยกลุ่มผู้ใช้ผ้าสะระบันแทบทุกคนมักจะให้ความหมายเป็นประเด็นแรก ๆ ก็คือ การที่ผ้าสะระบันเป็นเสมือนการปฏิบัติตามต่อท่านนบี Muhammad (ซ.ล.) หรือที่เรียกว่า สุนนะห์ ซึ่งผู้ที่สวมใส่ผ้าสะระบันจะได้รับผลบุญตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ฉะนั้น ผู้ที่สวมใส่ผ้าสะระบันส่วนใหญ่จึงมักจะคิดว่า ผ้าสะระบันที่ตนเองสวมใส่อยุ่่นั้นเป็นเสมือนสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่า ตนเองได้ปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านนบี (ซ.ล.) ดังที่ บังลี [16] หนึ่งในกลุ่มผู้นิยมผ้าสะระบัน กล่าวว่า

“บังนีก็อย่างเดียวเลยว่าผ้าสะระบันเป็นสุนนะห์นบี ซึ่งมันก็มีหลักฐานชัดเจนว่าเป็นสุนนะห์”

เช่นเดียวกับ อิดริส [17] ซึ่งเขาเพิ่งเริ่มใช้ผ้าสะระบันมาเมื่อ 3 ปีที่แล้วเท่านั้น ภายหลังจากที่เขา กลับมาจากการทำฮัจญ์ ก่อนหน้านั้นเขาไม่กล้าใช้เพราะคิดว่าตัวเองไม่ได้เรียนศาสนา มา หากเขาพกผ้าสะระบัน ก็จะถูกผู้อื่นมองว่า เป็นผู้รู้ศาสนา ซึ่งอาจจะถูกเชิญชวนให้ไปนำกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ ได้เช่น นำละหมาด นำบทดุอาอ์ เป็นต้น ซึ่งเขาไม่กล้าทำ เพราะตอนนั้นยังไม่ได้เรียนศาสนามามากนัก จนกระทั่ง เขากลับมาจากการทำฮัจญ์ และเริ่มศึกษาศาสนามากขึ้น รวมไปถึง การศึกษาถึงความประเสริฐของการใช้ผ้าสะระบัน เขาเลย กล้าที่จะเอามาผ้าสะระบันมาใช้ เพราะคิดว่ามันคือการปฏิบัติตามสุนนะห์นบี (ซ.ล.) ดังที่เขาได้กล่าวว่า

“แรงจูงใจของผมนอกจากไปฮัจญ์และเพื่อน ๆ ที่ชักชวนแล้ว อีกอย่างหนึ่งคือ มันเป็นสุนนะห์ของท่านนบี (ซ.ล.) ด้วย พยายามให้คิดว่ามันคือแบบอย่างของท่านนบี (ซ.ล.) ของเรา อย่าไปยึดติดกับแบรนด์ของ ผ้าว่าจะต้องเป็นรุ่นเก่า รุ่นใหม่”

สำหรับอิดริสแล้ว การเลือกใช้ผ้าสะระบันของเขาไม่ได้ขึ้นอยู่กับราคาหรือผ้าที่จะต้องเป็น แบรินด์เนม เพราะเขาคิดว่า เลือกใช้ผ้าสะระบันแบบทั่วไปในแบบที่พกง่าย ๆ ซึ่งไม่ต้องมีราคาแพงก็ได้แล้ว เพราะการที่เขาสวมใส่ผ้าสะระบันนั้นเขาคิดอยู่เสมอว่ามันคือสุนนะห์ของท่านนบี (ซ.ล.) ซึ่งผลบุญที่จะได้รับมันไม่ได้ขึ้นอยู่กับ ราคาผ้าที่ใช้ แต่มันขึ้นอยู่กับเจตนาของเขาว่าเขาสวมใส่ผ้าสะระบันเพื่ออะไร

2.2 ผ้าสละบันในฐานะสื่อสัญลักษณ์ของผู้ที่มีเกียรติ

ในอดีตผ้าสละบัน คือ สัญลักษณ์ของชนชั้นสูง เป็นเครื่องแต่งกายของผู้ที่มีเกียรติ มีสถานะทางสังคม บุคคลทั่วไปย่อมไม่สามารถสวมใส่ได้ แต่สำหรับปัจจุบันแม้มันจะแสดงถึงภูมิเกียรติของผู้ที่สวมใส่ แต่การให้ความหมายของผู้ที่สวมใส่นั้นได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากผ้าสละบันมิใช่เครื่องแต่งกายที่จำกัดเฉพาะกลุ่มชนเหมือนในอดีต แต่เป็นเครื่องแต่งกายของผู้ชาวมุสลิมทั่วไปทุกระดับชนชั้นสามารถที่จะนำมาสวมใส่ได้เท่าเทียมกันหมด ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ชาวมุสลิมไทยในเขตภาคกลางที่นิยมใช้ผ้าสละบันพบว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้ เป็นเพียงบุคคลธรรมดาทั่วไป โดยมิได้มีสถานะเป็นผู้รู้ ครูสอนศาสนา ผู้นำศาสนา หรือผู้ที่สังคมให้การยกย่องนับถือแต่อย่างใด แต่การสวมใส่ผ้าสละบันของพวกเขาเป็นสิ่งที่พวกเขากลับคิดว่า มันคือ สิ่งที่เพิ่มเกียรติยศ เพิ่มสถานะทางสังคมให้กับพวกเขา การที่พวกเขาสวมใส่ผ้าสละบันที่มีราคาสูง สีสันสวยงาม งานปักบนผ้าที่แสนจะประณีตเทียบเท่าบุคคลที่สังคมยกย่องนับถือ จะสามารถทำให้พวกเขาถูกเคารพนับถือจากผู้อื่นเช่นเดียวกัน

ดังเช่น บังลี [16] พนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ได้กล่าวว่า

“เรารู้สึกภูมิใจในการโพกผ้าสละบัน ไม่ใช่ว่าเราจะหยิ่งอะไรนะ คนที่ใส่ผ้าสละบันมันมีสองแบบ ถ้าเป็นผ้าพื้นธรรมดามันก็ธรรมดา แต่ถ้าใส่ผืนดี ๆ หน่อย ใส่ได้พออะไรให้ดูดี คนที่เจอเขาก็เรียกเรา เพิ่มยศให้เรา บางคนเรียกอาจารย์บ้าง บางคนเรียกอิหม่ามบ้าง คือเขาก็เรียกให้สมกับสิ่งที่เห็นอยู่”

บังลีเป็นชาวมุสลิมธรรมดาทั่วไปที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้ทางศาสนา หรือเป็นผู้นำศาสนาแต่อย่างใด เขามีความชื่นชอบในการโพกผ้าสละบัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเขามักจะเลือกซื้อผ้าสละบันที่มีราคาสูง เพื่อต้องการให้ผู้ที่พบเห็นเขา ยกย่องเชิดชูในตัวเขา นอกจากนั้นแล้ว การที่เขาจะเลือกซื้อผ้าสละบันแต่ละผืนในแต่ละพื้นที่นั้นไม่เหมือนกัน หากต้องใส่ไปในพื้นที่ธรรมดาทั่วไป เขาก็สวมใส่เพียงผืนเดียว แต่หากต้องใส่ไปในพื้นที่ที่มีคนรู้จักมากมาย อีกทั้งในพื้นที่นั้นมีผู้รู้ศาสนา ครูสอนศาสนา หรือผู้นำหลายคนซึ่งพวกเขามักจะสวมใส่ผ้าสละบันที่มีราคาสูงหรือผ้าสละบันที่เก่าแก่โบราณไป บังลีก็จะเลือกสวมใส่ผ้าสละบันไปถึงสองผืน เพื่อต้องการให้ตนเองเทียบเท่ากับคนอื่น ๆ ดังที่เขา [16] ได้กล่าวว่า

“สำหรับบังถ้าเป็นงานใกล้ชิดบังจะใช้สองผืนทั้งโพกและพาด แต่ถ้างานทั่วไปบังจะใช้ชิ้นเดียว แต่งานโรงเรียนมะเซาะฯ นี่บังจะใช้สองผืนเพราะมีระดับเขียนทั้งนั้น”

อย่างไรก็ตาม มีสำนวนหนึ่งที่มีมักจะเป็นสิ่งที่ผู้ชาวมุสลิมไทยในเขตภาคกลางยกขึ้นมาใช้เมื่อตนเองสวมใส่ผ้าสละบัน นั่นคือ “ผ้าสละบันเป็นมงกุฎของชาวอาหรับ” การที่ผ้าสละบันถูกเปรียบเทียบกับเป็นมงกุฎจึงเป็นเสมือนสิ่งที่บ่งบอกถึงภูมิเกียรติ ความสง่างามของผู้ที่สวมใส่ ดังเช่นที่ บังตอฟา [15] กล่าวว่า

“ผมเข้าใจว่าผ้าสละบันเป็นมงกุฎเพราะว่าทุก ๆ ครั้งที่ผมโพกหรือเวลาผมโพก เหมือนกับเราให้เกียรติกับสถานที่ที่เราไป แล้วก็คนที่ต้อนรับเราเขาก็ให้เกียรติเราด้วย ผมมองว่าเป็นเพราะผ้าสละบันมันทำให้เรารู้สึกมีมา อย่างที่เขาบอกว่า ผ้าสละบันเป็นมงกุฎ อันนี้ผมเชื่อนะ”

ฉะนั้นแล้ว ในปัจจุบัน ผ้าสละบันจึงถูกทำให้กลายเป็นสิ่งที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีสำหรับผู้สวมใส่ถึงแม้ว่า คนที่สวมใส่จะเป็นเพียงคนธรรมดาทั่วไปที่ได้เป็นที่ยกย่องของสังคม แต่ก็ถูกให้เกียรติจากคนรอบข้างไปด้วยเพียงเพราะการประดับศีรษะของเขาด้วยผ้าสละบันอันงดงามนั่นเอง

2.3 ผ้าสละบันในฐานะสื่อสัญลักษณ์ของความเป็นชาวมุสลิม

ผ้าสละบันเป็นองค์ประกอบหนึ่งของเครื่องแต่งกายของผู้ชาวมุสลิม แต่ก็ได้เป็นเครื่องแต่งกายที่มี

กฎบังคับทางศาสนาเฉกเช่น ผู้หญิงมุสลิมที่จะต้องสวมใส่ผ้าฮิญาบเมื่อออกสู่พื้นที่สาธารณะ ผ้าสะระบันเป็นสิ่งที่ผู้ชายมุสลิมจะสวมใส่หรือไม่สวมใส่ก็ได้ แต่ผู้ที่สวมใส่ส่วนใหญ่ถือว่าผ้าสะระบันเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของความเป็นผู้ชายมุสลิมของเขาที่แสดงออกมาในพื้นที่สาธารณะ ดังเช่นในงานเขียนของเองเจอลิส [18] ศึกษาเกี่ยวกับ การแสดงออกทางสัญลักษณ์ของศาสนาอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ นิกาย คอทอลิก โดยเองเจอลิส ได้พูดถึงลักษณะการแต่งกายของผู้ชายมุสลิมชาวฟิลิปปินส์ว่า ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาผู้ชายมุสลิมในฟิลิปปินส์ได้หันมาแต่งกายแบบชาวอาหรับ คือใส่ชุดโติบและโปกผ้าสีระซึ่งสิ่งที่ทำให้ผู้ชายมุสลิมแตกต่างจากคนที่ไม่ใช่มุสลิมอย่างเห็นได้ชัดคือ ผ้าโปกสีระ ดังที่ สมาชิกของกลุ่มญามาอะห์ตบลิค (นักตะวะห์) ที่ใส่เสื้อตัวยาว ๆ หลวม ๆ ทับบนกางเกง และมีผ้าโปกสีระสีขาวซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของพวกเขา เช่นเดียวกับการไว้เคราที่แสดงถึงความเป็นผู้ชายมุสลิม

สำหรับผู้ชายมุสลิมไทยในเขตภาคกลางที่ผู้วิจัยศึกษา พบว่า ผู้ชายมุสลิมบางคนโปกผ้าสะระบันในพื้นที่สาธารณะเนื่องจากต้องการแสดงสัญลักษณ์แทนความเป็นชายมุสลิมต่อผู้อื่น เพื่อต้องการให้บุคคลอื่นในสังคมทั้งผู้ที่เป็มุสลิมและมีไม่มุสลิมเห็น ก็จะทำให้ทราบได้ทันทีว่าผู้ชายที่โปกผ้าสะระบันอยู่นั้นเป็นผู้ชายที่นับถือศาสนาอิสลาม เพราะโดยปกติแล้ว การแต่งกายทั่วไปของผู้ชายมุสลิมในสังคมไทยมิได้แตกต่างจากผู้ชายไทยในศาสนาอื่น ๆ มากนัก การที่จะแบ่งแยกกว่าคน ๆ นั้นเป็นมุสลิมหรือไม่นั้นเป็นสิ่งที่ดูยากหากจะดูกันแค่ภายนอก ฉะนั้น ผู้ชายมุสลิมบางคนจึงเลือกที่จะโปกผ้าสะระบันเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ผู้อื่นเห็นว่าเขานับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) ที่ได้พูดถึงประเด็นการให้ความหมายที่ว่า เมื่อมีกลุ่มคนในสังคมหนึ่งใช้สัญลักษณ์บางอย่างเพื่อสื่อสารระหว่างกัน การให้ความหมายต่อสัญลักษณ์นั้นก็จะเป็นที่เข้าใจกันของคนนั้นในสังคมนั้น ๆ ว่าต้องการสื่อสารอะไรผ่านสัญลักษณ์ดังกล่าว [1] ดังที่ บังลิ [16] กล่าวว่า

“เหตุผลที่บังคับต้องพาดิตตัวไปตลอด นอกจากบังคับขอบส่วนตัวแล้ว อีกอย่างถ้าเราใส่ผ้าสะระบันถ้าเราไปเจอมุสลิมด้วยกันเขาจะรู้ว่าเราเป็นมุสลิม คือเราต้องการให้เขารู้ว่าเราเป็นมุสลิมด้วย”

สอดคล้องกับคำพูดของ มุสต่อฟา [19] ที่ว่า

“การโปกผ้าสะระบันมันจะเป็นการแยกให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอิสลามมันมีอัตลักษณ์ เป็นส่วนหนึ่งที่บ่งบอกว่า เป็นชาวมุสลิม บางคนเคยถูกคนถามกับบุคคลที่ไม่ใช่อิสลามว่าทำไมอิสลามต้องมีการใช้ผ้าสะระบันซึ่งเราก็จะอธิบายให้เขาฟังได้ว่า การมีผ้าสะระบันมันเป็นการบ่งบอกอย่างหนึ่งว่า เราเป็นมุสลิม”

อย่างไรก็ตาม การที่ชมรมคนรักผ้าสะระบันได้รณรงค์ให้ผู้ชายมุสลิมหันมาโปกผ้าสะระบันกันมากขึ้นมิใช่แค่ส่งผลให้ความหมายในการใช้ผ้าสะระบันเปลี่ยนแปลงไป แต่ความหมายทางด้านคุณค่าของผ้าสะระบันก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งผ้าสะระบันถูกทำให้กลายเป็นของสะสมสำหรับนักสะสมผ้า และสร้างคุณค่าเพื่อให้ผ้าสะระบันมีมูลค่าผ่านปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ ปัจจัยเรื่องเวลาและความดั้งเดิมของผ้า ยิ่งผ้าสะระบันผืนไหนที่เป็นผ้าเก่าแก่โบราณผ่านการเก็บรักษามานานมากเท่าไรก็จะยิ่งมีมูลค่าสูงขึ้นมากเท่านั้น บางผืนมีมูลค่านับแสนบาท ซึ่งผ้าสะระบันที่ถูกนำมาเก็บสะสมมีทั้งผ้าเก่าแก่โบราณและผ้าที่ผลิตขึ้นมาใหม่ ซึ่งความดั้งเดิมของผ้าเป็นปัจจัยสำคัญที่ผ้าที่ถูกผลิตขึ้นมาใหม่จะผลิตมาในรูปแบบที่คล้ายผ้าเก่าโบราณมากที่สุด และปัจจัยเรื่องความหายากของผ้าแต่ละผืน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผ้าโบราณที่มีลวดลาย และเนื้อผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ไม่สามารถผลิตขึ้นมาให้เหมือนแบบเดิมได้ หรือผ้าที่เคยผ่านการเป็นเจ้าของของผู้รู้หรือผู้ที่มีอิทธิพลต่อสังคมมุสลิม ซึ่งมีจำนวนน้อย ก็เป็นสาเหตุทำให้ผ้าสะระบันดังกล่าวมีมูลค่าขึ้นมา ทั้งนี้ลักษณะดังกล่าว

เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมของนักสะสมผ้าสละระบันที่บริโภคผ้าสละระบันผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโรลิ่ง บาร์ท ที่มองว่าความหมายนั้นมีความหลากหลายจนอาจกลายเป็นสัญลักษณ์ของสังคมหนึ่ง ๆ

สรุปและการอภิปรายผล

การศึกษา ผ้าสละระบันกับการให้ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตสู่ปัจจุบัน ได้สะท้อนให้เห็นว่าการให้ความหมายต่อผ้าสละระบันมีการแปรเปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลา ในอดีต นับตั้งแต่วัฒนธรรมของศาสนาอิสลามเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทยจนกระทั่งก่อนการเกิดขึ้นของชมรมคนรักผ้าสละระบันในปี พ.ศ. 2557 ผ้าสละระบันถูกให้ความหมาย 2 ประการด้วยกัน ประการแรก ผ้าสละระบันในฐานะสัญลักษณ์ของฮัจญ์ เนื่องจากการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบียในสมัยก่อนต้องเดินทางด้วยเรือ ซึ่งเป็นการเดินทางที่ยากลำบาก ใช้เวลานาน และมีความเสี่ยงสูงกว่าการเดินทางเฉกเช่นในปัจจุบัน อีกทั้ง ค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงมาก การที่มุสลิมคนหนึ่งจะสามารถเก็บรวบรวมเงินเพื่อเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ได้สักครั้งหนึ่งอาจต้องใช้เวลาเกือบทั้งชีวิต ฉะนั้น การมีโอกาสดำเนินการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ในสมัยก่อนจึงเปรียบเสมือนเป็นผู้ที่โชคดีเป็นผู้ที่พระเจ้าเลือกให้ได้รับโอกาสนั้น และเมื่อคนหนึ่งเดินทางกลับมาจากการประกอบพิธีฮัจญ์จึงได้ซื้อผ้าสละระบันซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายของชาวอาหรับกลับมาด้วย และได้โพกผ้าสละระบันนั้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้คนทั่วไปได้รับรู้ว่าเขาได้เป็นฮัจญ์ หรือ เป็นผู้ที่เคยผ่านการประกอบพิธีฮัจญ์มาแล้ว ผ้าสละระบันจึงกลายเป็นตัวแทนของความภาคภูมิใจของฮัจญ์ ซึ่งบุคคลทั่วไปที่ยังไม่เคยผ่านการประกอบพิธีฮัจญ์มาแล้วมักล้าที่จะนำมาใช้ในพื้นที่สาธารณะเพื่อเทียบเคียงกับคนที่ไปฮัจญ์

ประการที่สอง ผ้าสละระบันในฐานะสัญลักษณ์ของผู้รู้และผู้นำศาสนา เนื่องจากในสมัยก่อน มุสลิมที่จะถูกเรียกว่าเป็นผู้รู้ในส่วนใหญ่มักจะต้องผ่านการศึกษาศาสนาในโรงเรียนด้านศาสนา 10-20 ปีและการเรียนศาสนาก็มักจะเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนในประเทศแถบอาหรับซึ่งเป็นแหล่งที่สั่งสมไปด้วยบรรดาผู้รู้ทางด้านศาสนาอิสลาม การเดินทางในสมัยก่อนยากลำบากและต้องใช้เวลาศึกษาอยู่นานนับหลายปีกว่าสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย ฉะนั้น เมื่อเดินทางกลับมาจากการศึกษาเล่าเรียนนักศึกษาเหล่านั้นก็มักจะมีผ้าสละระบันโพกอยู่บนศีรษะ ซึ่งซื้อกลับมาจากประเทศแถบอาหรับ บางคนกลับมาก็มาเป็นครูสอนศาสนาในชุมชน และบางคนก็มาเป็นผู้นำทางด้านศาสนา ซึ่งถือเป็นบุคคลที่คนทั่วไปให้การยอมรับนับถือ ผ้าสละระบันที่บรรดาผู้รู้หรือผู้นำศาสนาใช้โพกกันจึงกลายเป็นสัญลักษณ์แทนความรู้ของพวกเขาเป็นเครื่องแต่งกายที่คนทั่วไปมักล้านำมาใช้เนื่องจากอาจถูกคนที่พบเห็นมองว่าเป็นผู้รู้ และอาจถูกเชิญไปทำกิจกรรมทางด้านศาสนา เช่น นำละหมาด หรือตอบคำถามเกี่ยวกับศาสนา เป็นต้น

ต่อมาในปัจจุบัน เมื่อชมรมคนรักผ้าสละระบันก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2557 จนกระทั่งปัจจุบัน ความนิยมในการโพกผ้าสละระบันเพิ่มมากขึ้นในหมู่ผู้ชายมุสลิมไทย โดยเฉพาะในบริเวณภาคกลาง ให้ความหมายที่มีต่อผ้าสละระบันเริ่มเปลี่ยนไป โดยสรุปได้ 3 ประการ คือ ประการแรก ผ้าสละระบันในฐานะสุนนะห์ของท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) เนื่องจากตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ผ้าสละระบันเป็นสิ่งที่ศาสนาสนับสนุนให้ผู้ชายมุสลิมทั่วไปโพกได้ โดยมีได้เจาะจงว่า ผู้นั้นจะมีตำแหน่งหรือสถานะใดก็ตามในสังคม หลักคำสอนดังกล่าวถูกนำออกมาฟื้นฟูโดยชมรมคนรักผ้าสละระบัน ซึ่งได้ออกมาเรียกร้อง เชิญชวนให้ผู้ชายมุสลิมทั่วไปหันมาโพกผ้าสละระบัน ส่งผลให้ผู้ชายมุสลิมไทยเริ่มหันมาโพกผ้าสละระบันในพื้นที่สาธารณะกันมากขึ้น โดยให้เหตุผลว่าปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามและเพื่อจะได้รับผลบุญจากการปฏิบัติดังกล่าว

ประการที่สอง ผ้าสะระบันในฐานะสื่อสัญลักษณ์ของผู้ที่มีเกียรติ ซึ่งในอดีต ผ้าสะระบันเป็นสัญลักษณ์แทนความมีเกียรติของผู้ที่สวมใส่ คนธรรมดาจึงทั่วไปมิกล้านมาสวมใส่ ในขณะที่ในปัจจุบัน ผ้าสะระบันยังคงถูกมองว่า เป็นเครื่องแต่งกายของผู้ที่มีเกียรติ แต่บุคคลทั่วไปนำผ้าสะระบันมาโปกบนศีรษะ หรือพาดบนบ่าเพื่อให้บุคคลอื่นมองว่า ตนเองมีเกียรติ ยิ่งผ้าสะระบันมีราคาแพงมากเท่าไร ผู้ที่สวมใส่ ก็มักจะรู้สึกว่าการตนเองมีเกียรติมากขึ้นเท่านั้น และประการสุดท้าย ผ้าสะระบันในฐานะสื่อสัญลักษณ์ของความ เป็นชาวมุสลิม เนื่องจากการแต่งกายของผู้ชาวมุสลิมไทยทั่วไปไม่ได้แตกต่างจากผู้ชายศาสนาอื่น ๆ ซึ่งแตกต่าง จากผู้หญิงมุสลิมที่มีผ้าคลุมศีรษะเป็นสัญลักษณ์แทนการนับถือศาสนาของเขา ฉะนั้น ในปัจจุบัน ผู้ชาวมุสลิม ที่โปกผ้าสะระบันส่วนหนึ่งก็เพียงต้องการแสดงความเป็นมุสลิมของตนเองต่อบุคคลในพื้นที่สาธารณะผ่านการ โปกผ้าสะระบันนั่นเอง

ฉะนั้น ความหมายของผ้าสะระบันที่เคยมีในอดีต มีทั้งความหมายที่สูญหายไปได้แก่ สัญลักษณ์ ของผู้ที่เป็นฮัฎญีและความหมายที่ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ สัญลักษณ์ของผู้รู้หรือผู้ที่มีเกียรติ เพียงแต่ ถูกนำมาใช้กับบุคคลทั่วไป โดยมีได้เจาะจงว่า ต้องเป็นผู้รู้หรือผู้ที่ถูกยอมรับในสังคมจริง ๆ ซึ่งปัจจัยหลักที่ ทำให้ความหมายของผ้าสะระบันเปลี่ยนแปลงไป คือ การก่อตั้งขึ้นของชมรมคนรักผ้าสะระบันและได้รณรงค์ ให้ผู้ชาวมุสลิมหันมาโปกผ้าสะระบันจนกลายเป็นที่นิยมของคนทั่วไป

การเปลี่ยนแปลงความหมายของผ้าสะระบันแม้จะเป็นผลมาจากการนำเอาหลักคำสอนของศาสนา มาเป็นฐานในการเปลี่ยนความคิดของผู้คน แต่ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในบริบททางสังคมวัฒนธรรมของ มุสลิมในภาคกลางกลับพบว่า การหันมาโปกผ้าสะระบันของผู้ชาวมุสลิมอาจมีผลจากกระแสของแฟชั่นการ แต่งกายของชาวตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนทั่วโลก โดยมองว่า ทุกคนมีอิสระทางด้านการแต่งกาย สามารถแต่งกายอย่างใดก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องแบ่งแยกเรื่องชนชั้นทางสังคม จึงเกิดการลอกเลียนแบบลักษณะ เครื่องแต่งกายของกลุ่มชนชั้นสูงหรือกลุ่มบุคคลที่มีฐานะร่ำรวย โดยการใช้วัสดุที่มีราคาถูกแต่ออกแบบด้วย ลักษณะที่ทันสมัยและคล้ายคลึงกับเครื่องแต่งกาย แปรนตร์หรูหราที่มีราคาแพง ซึ่งการเกิดกระแสแฟชั่นดัง กล่าวทำให้การแต่งกายของชนชั้นสูงหรือกลุ่มบุคคลที่มีฐานะร่ำรวยดูไม่แตกต่างจากการแต่งกายของกลุ่ม บุคคลทั่วไป เพราะลักษณะของเครื่องแต่งกายที่ไม่สามารถแบ่งแยกชนชั้นทางสังคมของบุคคลได้อีกต่อไป เช่น เดียวกับผ้าสะระบันที่ในปัจจุบันไม่สามารถบ่งบอกถึงชนชั้นทางสังคมของคนที่สวมใส่ เนื่องจากทุกคนสามารถ ใช้กันได้โดยทั่วไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่ได้สนับสนุนทุนอุดหนุนการศึกษาสำหรับผู้มีศักยภาพ เข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปีการศึกษา 2559 ขอขอบคุณอาจารย์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ทุกท่าน ที่ได้มอบวิชาความรู้ต่าง ๆ มากมาย ขอขอบคุณนัสนุน ผู้ซึ่งเป็นสามเณรที่คอยสนับสนุนการเรียน การทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนการเขียนบทความชิ้นนี้ของผู้เขียนมาตลอดระยะเวลาเกือบ 5 ปี จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้เขียนหวังว่า บทความชิ้นนี้จะประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับผ้าสะระบัน ความเปลี่ยนแปลง และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิมไทยในปัจจุบัน ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์ผ้าสะระบันให้อยู่ คู่สังคมมุสลิมไทยสืบไป

References

- [1] Rapipat, A. (2008). *Culture is Meaning: Theory and Method of Clifford Geertz*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Center. (In Thai)
- [2] Phadung-Chevit, J. (J). (2007). *Culture, Communication, and Identity*. Bangkok: Active Print. (In Thai)
- [3] Jalayanateja, P. (1996). *Muslim in Thailand* (2nd edition). Bangkok: Central Islamic Library Project. (In Thai)
- [4] Maluneem, J. (1996). *Thailand and the Muslim World: Study Only in the Case of Thai Muslims*. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University. (In Thai)
- [5] Chaisingkananont, S. (2001). *Taste as a Language in Thai Consumer Culture*. Bangkok: Social Research Institute, Chulalongkorn University. (In Thai)
- [6] Gohil, N. S., & Sidhu, D. S. (2008). The Sikh Turban: Post-911 Challenges to This Article of Faith. *Rutgers Journal of Law and Religion*, 9(2), 1-60.
- [7] Madroh, M. (2008). *The Influences of Arab Culture on Malay Society in Pattani Province*. Master's Thesis. Songkla: Prince of Songkla University. (In Thai)
- [8] Trust, A. K. (2009). *Preserving Turban as The Glorious Heritage*. India: Society publication
- [9] Takim, L. (2018). *Black or white: The Turbanization of Islam*. Master's thesis. Hamilton: McMaster University.
- [10] Hidayatullael, F. (2018). *The Hadith Understanding about the Use of the Turban according to Dr. Ahmad Luthfi Fathullah, Ma, the Study Program of the Al-Qur'an Science and Tafsir, Faculty of Ushuluddin*. Master's thesis. Jakarta: Islam Negeri Syarif Hidayatullah University.
- [11] Ghazzawi, I. A., & Sharma, T. (2017). *A Turban and a Kirpan: A Turban and a Kirpan: The Story of a Sikh in America*. Master's thesis. University of La Verne and University of Southern California.
- [12] Ismail, S. M., & Marzidin, A. A. (2017). The Wearing of Turbans among Muslims and Sikh Followers in Malaysia: Is There Discrimination?. *Kanun*, 290-312.
- [13] Najiyah, S. F. (2019). *History of the Head Cover in Indonesia: Study of Significance Transform of the Black Cap (1908-1949)*. Master's thesis. Surabaya: Islam Negeri Sunan Ampel University.
- [14] Dolohman, A. (Interviewee), Rurak, S. (Interviewer), Address: No.71/4, Moo 6, Pakphoon District, Mueang County, Nakhon Si Thammarat Province. March 6, 2019. (In Thai)
- [15] Bangtafa. (Interviewee), Rurak, S. (Interviewer), Address: No.71/4, Moo 6, Pakphoon District, Mueang County, Nakhon Si Thammarat Province. February 21, 2020. (In Thai)

- [16] Banglee. (Interviewee), Rurak, S. (Interviewer), Address: No.71/4, Moo 6, Pakphoon District, Mueang County, Nakhon Si Thammarat Province. February 14, 2020. (In Thai)
- [17] Idris. (Interviewee), Rurak, S. (Interviewer), Address: No.71/4, Moo 6, Pakphoon District, Mueang County, Nakhon Si Thammarat Province. February 13, 2020. (In Thai)
- [18] Angeles, V. SM. (2009). 12 Constructing Identity: Visual Expressions of Islam in the Predominantly Catholic Philippines. In E. Kolig, V. SM. Angeles and S. Wong (Eds.), *Identity in Crossroad Civilisations: Ethnicity, Nationalism and Globalism in Asia*. 195-218. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- [19] Mustafa. (Interviewee), Rurak, S. (Interviewer), Address: No.71/4, Moo 6, Pakphoon District, Mueang County, Nakhon Si Thammarat Province. February 12, 2020. (In Thai)